

" 'T GENTSCH SPANT DE KRUUNE"

Een Gentse tekst uit 1899

DE RABOTWIJK

De industrialisatie van de wijk begon in 1802 toen François Lieven De Smet een kleine katoendrukkerij oprichtte langs de kerkweg naar Wondelgem: "...hors de la Porte de Bruges, près du rempart". Tot 1838 bleef het leven van de nijverheid grotendeels binnen de afgebakende wegen. Doch omstreeks 1860, na het afschaffen van de stadstol komt de echte urbanisatie van de noordelijke en westelijke stadswijken pas echt op gang. Er wordt gekocht, verkaveld en gebouwd dat het een lieve lust is.

De wijk trekt vooral werklui aan: industriearbeiders, half- en ongeschoolde werkkrachten en dagloners, waarvan de laatstgenoemde categorieën het sterkst vertegenwoordigd zijn. Uit een onderzoek van Varlez blijkt dat in 1895 de Rabotwijk voor 74% uit geboren en getogen Gentenaars bestond. Naast Anwerpenaars, Brabanders en Henegouvenaars woonden er ook enkele Nederlanders, Fransen, Engelsen, Duitsers en Zwitsers.

De Rabotwijk was dus duidelijk een van de recipiënten voor de uit de binnenstad verdreven, doch autochtone "*echt-plat-Gentsch*" sprekende Gentenaars, wiens plaats in de gesaneerde binnenstad ingenomen werd door de burgerij en de middenstand.

Gentse revue

Dat men in die Rabotwijk de fin-de-siecle-sfeer niet aan zijn hart liet komen en dat men er ook een behoorlijk "*moendse Gentsch klaptege*" bewijst de hier opgedoken kluchtige tekst. Hij werd mij toegespeeld door mevr. Van Boxtaete.

Tsemenastsisseteit Van 't Rabot.

Lokaal: Rietstraat 31, Gent, België.

Great Concerto Comiko

Op Zondag 12 November 1899

Elfsten maand van 't laatste jaar der XIXen eeuw, om 6 ure 's avonds.

Mée de welwillende medewerking van lange, korte, groote, kleine dikke, dunne, Vette, magerre, scheewe, kromme, rechte, witte, zwarte, schele, blinde, doove Nuchtere, en zatte artisten mée twee en vier pooten van al de theaters van den Aarkloot⁽³⁾ onder het bestuur van Koke⁽⁴⁾ den Bult

1ste Sijsepanne

- 1, Steekt en Beetse al achter van Mijn Kerre⁽⁵⁾; hutsepot uit te hurgelen⁽⁶⁾, Door nen hoop kwaakzalvers van 't Rabot 't Schokkenbroersvestse⁽⁷⁾, de pensemarkt En al andere markten der wereld.
- 2, De Wonder Docteur, marchand van poeiers, om de puien naar te krijgen.
- 3, De Kfuchtige Poit, door nen tipe mée en meiskehende aan.
- 4, De Zatlap, weeklacht over den goeien, 't sinuiver door Pietje Snot.
- 5, De Triestige Liedjeszanger, ge zilt zoo moeten lachen als ge nie in 't slaap van valt.
- 6, De Ouden Man, groot succes uit 't ouwmanekenshuis;
10 minuten kontrak⁽⁸⁾, voor hulder voeten te wasschen

2de Stoverije

- 1, Konr Den hemdenband op Bezoek naar de furloke, door Tieste Karbonkel, den dienen van aan 't groot kanon.
- 2, 'K Zoe E Zoo nog en Klein Kindse willen Zijn, triestige tweespraak onder zijn alleene mee 't meisen.
- 3, Wit en Zwart, de witte schouwvager en zwarte bakker, op te lappen op 't Bauwelieste⁽⁹⁾, naar da dat wijf overreden es van da walen scheep⁽¹⁰⁾.
- 4, Aelbours Chante par le comique triste de l'opéra Cronique par bésag waarop Karakmoësttokabouwastika De Menscheneter. bir. ⁽¹¹⁾ mee zijn gedresserde leeuwen. vlooiën. tiegers. mieren en panters.
Binst dienen kontrak⁽⁸⁾ wordt er voor de wijven kafe opgegoten in hulder kjsens.

3de Hutsepot.

1. Raymand en zijn Bende, groot succès van Schouwburg van Moustapha.
2. Clouw⁽¹²⁾ ferdinantèse, gezeten op een snelpaardeloossonderspoorweggetrolrijtuig, uit te braken door een leeghersenloossondergedachtmet vischopgevuldhoofdbezittendmenschen-kind aan elven voor ne frank⁽¹³⁾
3. 'K Moe peetze zijn, groote doopsene door Cies Romenast, uit miden van d' appelsirope.
4. Transval⁽¹⁴⁾, schrikkelijke, schromelijke, afgrijselijke menschenlachterijen uit te braken door nen hoop mee engelsche schavuiten van 't luizenpoortje.

Voor 't slot:

Algemene Schikkingen.

- Art. 1, De deuren zullen geopend worden om 11 ure 's avonds, om te 6 te beginnen.
- Art. 2, Alle Belgen zijn gelijk voor de wet, die d' eerste komt moe langs achter zitten.
- Art. 3, De ingang is langs de deure van 't Kiekenkot langs de kelder.
- Art. 4, De Charabans⁽¹⁵⁾, kindervoituren elastike trams, velosipeden en voermanswagens zullen langs de zoldervenster binnen komen. Zij zullen de volgende weg nemen: Rietstraat, Heuvelstraat, Antwerpschesteenweg, Meulestede naar St. Denijsplein.
- Art. 5, Ten einde alle ongemakken te vermijden in de zaal moeten de binnenkomende hulderen porte-monnaie aan de katrole⁽¹⁷⁾ af geven. ⁽¹⁶⁾
- Art. 6, De personen die binnenkomen worden vriendelijk verzocht hun kloefen aan het pijperek te hangen.
- Art. 7, Maatregelen zullen genomen zijn om de zaale te doen instuiken bij geval van brandt.
- Art. 8, Het is strengelijk verboden in de zaal te sneukelen of met warmappels⁽¹⁸⁾ naar d' artisten te smijten.
- Art. 9, Het vrêwvolk en het mannevolk zullen gesepaareerd⁽¹⁹⁾ zitten om alle brand te vermijden.
- Art. 10, Ten einde alle ongelukken te vermijden zullen de bezoekers maar mee 50 te gelijk binnen gesmeten worden.
- Art. 11, Het is verboden aan het vrouwvolk te pruimen in de zale te chieken of te speekelen.
- Art. 12, Alle lantaarns zullen uitgedraaid worden om 't lokaal gemakkelijck te vinden.
- Art. 13, De parasols, porte-monnaies mée of zonder geld, kloefen, paraplus, pruken, poefen, chignons⁽²⁰⁾, brilglazen en alle echte of valsche, voerende en lustende ziekende of stinkende voorwerpen die mochten verloren gaan in het drumen^(sic) of vechten zullen 's anderdaags op den gruishoop⁽²¹⁾ worden geworpen.
- Art. 14, Kinders boven de 80 jaar moeten vergezeld zijn van hunne ewers. Ewe ditsen onder de 10 jaar worden buiten gesmeten,
Het buffet zal voorzien^(zijn) van lekkere muziekanten en vele schoonste dansairkens.
Het orkest van goeie boterkoeien ken^(sic) appeltaarten.
De zaal zal verlicht zijn bij middel van idrisch, telegrafisch, telefonisch, en electricisch licht in den donker.
Prijzen der plaatsen: Niemand mag binnen zonder betalen. Logiën, 1ste rang en Beignets: 20 centiemen; Parterre in de kelder: 10 centiemen; Kiekenkot: 4 halve kluiten⁽²²⁾.

Elk zeg Het niet voorts

Voetnoten

- (1) 't semenast, zeemenastiek; gymnastiek, turnen. Sisseteit: (Fr.): société: vereniging. Vgl. met "Gentsche Sosseteit". Tsemenastisseteit: turnvereniging
- (2) De Rietstraat vormt de verbinding tussen de Ijskelderstraat en de Elsstraat en dwarst haaks de Wondelgemstraat die de grote verkeersas van de wijk is. De "Dubbele Wegwijzer der Stad Gent en der Provincie Oost-Vlaanderen" van 1905 vermeldt dat op het nr 31 van de Rietstraat toen de herberg van K. Vercauteren gelegen was. (p.748)
- (3) Aar(d)kloot : aardbol, wereld.
- (4) Koke: verkleinwoord van Ko: mansnaam, afkorting van Jacobus (Kobus, Kobben, Kobes)
- (5) Variant op refrein oud Gents volksliedje: "Steekt een beetsen alachter aan mijn kerre."
- (6) hurgelen: gurgelen, gorgelen:
- (7) Schockenbroersvestse: Cellebroersveste, ook nog 's Gravenveste geheten. Ontleend zijn naam aan de orde der Alexianen, cellebroeders of schockebroers, die aldaar verbleven tot 1798
- (8) kontrak: Gents: "antrakt" Fr: entracte: pauze.
- (9) 't Bauwelijsite (sic): Bauwelijsite: 't Bauweloelijtse, 't Baudeloelijtje: was de gracht of leie die over het Baudeloopleintje (15de E.:Zoeten Keer.16de E. Groene Plein) liep. Het leitje is beter gekend als Ottogracht. Werd gedempt tussen 1872 en 1873. Het betreft hier duidelijk een leugenverhaal: witte schouwvager, zwarte bakker, door een schip overreden op een gedempt kanaal.
- (10) Walen schiep: Schip "uit de Walen", uit Wallonië.
- (11) "bir": Gentse uitspraak van "Bert" verkorting van Albert, Gilbert, ...
- (12) Clouw: clown.
- (13) "een kind aan elven veur ne frank". Normaal maken twaalf een dozijn volmaakt. Hier: één te kort of onvolmaakt, "nen halve gebakene, nen tsappe, een klokhuufd, een poasei, een kalvenhalf, een kindervoiture, ne wiskesvlieger, een sijsenhuufd, ne wietlewoai, een halve panne, "
- (14) Transval: Transvaal. Op het ogenblik dat men deze revue schrijft (12 november 1899) is de Tweede Transvaalse oorlog (1899-1902) in al zijn hevigheid volop aan de gang. De kranten stonden bol van de wrede verhalen van het leven in de Engelse (!) concentratiekampen waarin men de Boers met hun families opsloot. vandaar de termen "schrikkelijke, schromelijke, afgrijpselijke menschenlachterijen,... engelsche schavuiten,..."
- (15) Charaban: Fr. : Char à bancs: grote koets met open zijwanden, voorzien van achter elkaar geplaatste rijen banken, voor het vervoer van grote groepen. Voorloper van de autobus en de tram.
- (16) Zowel de Heuvelstraat, de Antwerpsesteenweg, Meulestede en het St-Denijsplein liggen mijlenver van elkaar en van de Rietstraat verwijderd.
- (17) Katrole: Controle
- (18) Warmappels waren bewaarappels die men in de oven zacht liet stoven en die met een lepeltje konden worden uitgegeten. wanneer men die liet afkoelen had men "ne kewe woarmappol". Gooien met warmappels had hetzelfde effect als gooien met rotte tomaten of eieren: het projectiel spatte tot moes uit mekaar.
- (19) gesepaareerd: Fr. séparé: gescheiden .
- (20) chignon (Fr.): in een vlecht of streng in de nek opgestoken of opgerold haar.
- (21) gruishoop: vuilhoop, vuilnisbelt
- (22) kluit: Klein geldstuk ter waarde van 10 centiemen of 1/10 van een frank.
"Nen halve kluit" = 5 centiemen. 4 halve kluiten = 4 x 5 cent. of 20 cent. of 1/5 fr.

Het is het programma en de "Algemene schikkingen" van een revue gespeeld op zondag 12 november 1899 door de turnvereniging "*Tsemenastsisseteit (1) van 't Rabot*" in hun lokaal in de herberg van K. Vercauteren in de Rietstraat (2). Zij organiseerden er net voor de eeuwwisseling een "*Great Concerto Comiko*".

Het was een café-concert en variétéprogramma met liedjes, monologen, sketches, "tweespraken" en clowns, in 3 bedrijven: "*een ieste sjssepanne, een twiede stoverije en nen derden hutsepot*", met 2 contracten" van 10 minuten waarbij de mannen de gelegenheid kregen "*hulder voeten te wasschen*" (in 't bier) en voor de "*wijven*" wordt er "*kafe opgegoten in hulder kijsens*".

Het manuscript is in zijn oorspronkelijke vorm integraal weergegeven met alle verschrijvingen erop en eraan.

Eddy LEVIS
(t vervolgt)
